

6. Bâtnilik :

Bâtnilik: içrekçilik: iç anlamı bilen kişinin dış yükümlülüklerden kurtulduğunu savunan, şekilden çok anlama önem veren, felsefe ağırlıklı din ve inanç yorumu.

Bâtnilik, Kuran'ın bâtni (içsel) yorumuna dayanan , ayet ve **hadislerin bâtn**'ını (içsel olan, esoterik) bilen, **zâhir** 'ine (dışsal olan, eksoterik) uyma gereğinin ortadan kalktığına inanan dinsel-siyasal akımların genel adıdır. Bâtnilik, temelde bir yorumlama biçimi olduğundan, bu yöntemi benimseyenler, birbirleriyle bağlantısız inanç sistemleri içinde yer alabilirler.

Bâtnilik ilk kez Abbasiler döneminde (IX.yy'ın sonlarında), 'Kaddah' adıyla bilinen *İranlı Meymun bin Deysan* tarafından başlatıldı; *Hamdan Karmat, Ubeydullah Mehdi, Hasan Sabbah ve Babek Hurrem* gibi önderlerin yönlendiriciliğinde, çeşitli dinsel-siyasal görünümde sürdürüldü.

XII.yy'dan sonra ortaya çıkan ehli sünnet dışı akımların oluşumunu önemli ölçüde etkiledi. Bu nedenle, İslam dünyasında büyük çatışmalara ve iç karışıklıklara yol açtı.

Bâtnilik'te **Hakikat**'i (**Hakk**) kavrama aracı *talim*dir ; doğrunun ölçütü **birlik (vahdet)**, yanlışın ölçütü **çokluktur (kesret)** . Hakikat'i öğreten masum imamdır; çünkü doğrunun kaynağı onun **talimi**'dir. Sünni inanın tersine (onlara göre sadece *peygamberler masumdur*; yani, **günah** ve yanlıştan arınmıştır) bâtnilik'te , *peygamberlerle* birlikte onun halifesi olan **Hz.Ali** ve soyundan gelen **imamlar** da **mutlak** anlamda masumdur.

Kuran'ın içsel (bâtni) anlamı, tek olan gerçeğin kendisidir. Kuran, Cebrail'in getirdiği bir **vahiy** değil, Peygamber'in sözleridir; bu nedenle Peygamber konuşan durumdadır (natık). Kuran'nın iç anlamı natık'a karşı **samit** (sessiz) olan imam'ın **talimi**yle ortaya çıkar; Hz. Muhammed'in samiti Hz. Ali'dir ve ayet-hadislerin gizli anlamları onun soyundan gelen imamların açıklamalarıyla anlaşılabilir.

7. Kızılbaşlık ve Rafızılık :

Günümüze kadar ulaşan Alevilik, bugün, dünyanın hiçbir yerinde görülmeyen inanç ve pratiklere sahip bir tarikat olarak karşımıza çıkmaktadır. Ne Şîîler Anadolu Aleviliğini, Şîî olarak kabûl etmekte, ne de Anadolu Alevileri Şîî topluluklarını Alevi saymaktadır.

Günümüzde Anadolu'da Alevilik çeşitli kollara ayrılmış olup, başlıcaları Tahtacı, Nalcı, Çepni, Sıraç ve Bektaşilerdir. Bu gruplar arasında, bazan, esâsı etkileyebilecek inanç ve süreklilik farkı görülmemektedir. Bu farklılıklar, Alevi topluluklarında, bugüne kadar 'Yol bir, sürekliliktir' yada 'Süreklilik olsun çörek olsun, Ehl-i Beyt'i sever olsun' , 'El ele, el hakka!' gibi sözlerle hafifletilmeğe çalışılmıştır. Birçok araştırmacı da, bunların fizikî çevre ve bölge farklılığından doğduğunu ileri sürmüştür.

(Bozkurt 1990 S:144)

Osmanlı döneminde, Alevi grupları iki isimle anılıyordu. Osmanlılara göre köylerde yaşayanlar 'Alevi', şehirde yaşayanlar 'Bektaşî' olarak adlandırılıyordu. Oysa bu oldukça yanlıştır. Alevi olan bir kişi Ali-, Ehl-i Beyt-Sevgisi besleyen, genelde içerek ibadet eden ve geçimini tertip eden biridir. Bir Bektaşî ise tarikat mezunudur, bir mürşit'in eğitimini görmüştür, Enel Hak-, Sudur-, Dört kapı-Kırk makam -öğretisini geçerek hakikat'a ulaşmış bir kişidir. 1826 yılına kadar Bektaşîler meşrû faaliyet göstermişler ve devlet tarafından desteklenmişlerdi. Diğer Alevi topluluklarına, toptan, **Kızılbaş** ve **Rafizî** denmiş ve faaliyetleri tâkip edilmişti.

(Eröz 1977 S.80-94)